

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه علوم قرآن و حدیث

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: علوم قرآن و حدیث

عنوان:

بررسی جایگاه تقلید از منظر قرآن و حدیث

استاد راهنما

دکتر سیده فاطمه هاشمی

استاد مشاور

دکتر احمد رضا غایی

پژوهشگر

فاطمه گودرزی

زمستان ۱۳۸۹

سپاس‌گزاری

حمد و سپاس شایسته‌ی خدایی است که به انسان علم و معرفت آموخت و درود و تحیات بر اشرف مخلوقات حضرت خاتم‌الانبیاء و ذریه‌اش که پروردگار متعال آنان را چراغ هدایت بشر قرار داد، و برترین درودها به محضر بقیة‌الله الاعظم - عجل‌الله تعالی فرجه الشریف - که جهان آفرینش همچو پروانه بر گرد شمع وجودش در گردش است.

پس از سپاس از خداوند متعال که توفیق عنایت نمود و چراغ همّت را بدرقه‌ی راه هدایت نمود تا به تهیّه و تألیف این رساله بپردازم؛ بر خود لازم می‌دانم از همه‌ی بزرگان و اساتیدی که از چشمه‌سار علومشان جرعه‌ای نوشیده‌ام، همچون استاد دلسوز و مهربان خانم دکتر سیده فاطمه هاشمی که نه تنها استاد راهنمای من در این رساله بودند بلکه با دلگرمی‌ها و ابراز محبتشان مشوّق و محرّک من در نوشتن این تحقیق بوده‌اند و همچنین استاد گرانمایه جناب آقای دکتر احمدرضا غائی که مشاوره‌ی اینجانب را بر عهده داشتند و سهم بسیاری در غنای این پایان‌نامه داشتند، و کلیه‌ی دوستان و عزیزانی که در تهیّه و تألیف این مجموعه مرا از مساعدت‌های بی‌دریغ خود محروم نکردند نهایت تشکر و قدردانی را دارم. امید است این اثر در حدّ خود برای قرآن‌پژوهان و محققان مباحث علوم قرآنی و فقهی مفید و در پیشگاه حضرت حقّ مقبول باشد.

که دنیا را نمی‌بینم بقایایی

غرض نقشی است کز ما بازماند

کند در حقّ مسکینان دعایی

مگر صاحب‌دلی روزی ز احسان

تقدیم به:

تقدیم به مهدی موعود - عجل الله تعالی فرجه الشریف

با شعله‌ای که عشق تو افکنده در جهان   یک کوچه مانده است به پایان انتظار

سلام بر تو ای امام زمان و رحمت و برکات خداوند بر تو باد.

مولای من! ای فرزند رسول خدا! این ناقابل را که دستاورد تلاش و کوشش من است، متواضعانه به پیشگاهت تقدیم می‌کنم.

﴿يا ايها العزيز مسنا و أهلنا الضّر و جننا ببضاعة مزجاة فأوف لنا الكيل، و

تصدق علينا إن الله يجزي المتصدقين﴾

بزرگوار! ما و مردم ما را سختی‌ها فرا گرفته، و اکنون با دستمایه‌ای اندک به حضورت آمده‌ایم تا بر ما تصدق کرده، پیمانه ما را کامل فرمایی که خداوند، کریمان و صدقه‌دهندگان را پاداش نیکو خواهد داد. اینک ای عزیز! از ما نزد خدا شفاعت کن؛ باشد که از گناهان ما درگذرد و رنج‌ها را از دوش ما بردارد که او ارحم الراحمین است.

و تقدیم به پدر و مادر مهربانم، که با ذره ذره وجودشان عشق به توحید، شور به قرآن و محبت اهل بیت (علیهم‌السلام) را در وجودم پروراندند و هر آنچه دارم از دعایی است که بدرقه راه زندگی‌ام کردند و همواره تکیه‌گاه و پشتیبان محکمی برایم بوده‌اند.

باسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **فاطمه گودرزی** دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن و حدیث با شماره دانشجویی **۸۶۰۰۰۳۴۵۶۰۰** اعلام می‌نمایم که کلیه مطالب مندرج در این پایان نامه با عنوان **بررسی جایگاه تقلید از منظر قرآن و حدیث حاصل کار پژوهشی خود بوده و چنانچه دستاوردهای پژوهشی دیگران را مورد استفاده قرار داده باشم، طبق ضوابط و رویه‌های جاری، آن را ارجاع داده و در فهرست منابع و مأخذ ذکر نموده‌ام. علاوه بر آن تأکید می‌نمایم که این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم‌سطح، پایین‌تر یا بالاتر ارائه نشده و چنانچه در هر زمان خلاف آن ثابت شود، بدین وسیله متعهد می‌شوم در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام توسط دانشگاه، بدون کوچک‌ترین اعتراض آن را بپذیرم.**

تاریخ و امضا

بسمه تعالی

در تاریخ / / ۸۹

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم **فاطمه گودرزی** از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره
به حروف و با درجه مورد تصویب قرار گرفت.

امضای استاد راهنما

چکیده

پایان‌نامه حاضر تحت عنوان «بررسی جایگاه تقلید از منظر قرآن و حدیث» با بهره‌گیری از تفاسیر قرآنی معتبر در روایات معصومین علیهم‌السلام به بررسی مفاهیم تقلید و واژگان مرتبط با آن، تبیین هدف و جایگاه تقلید در اسلام، و بیان مصادیق عمده تقلید مذموم و ممدوح می‌پردازد. تقلید در زندگی انسان نه تنها در تبیین مسائل فقهی و استخراج و استنباط احکام شرعی و تکلیفی نقش دارد، بلکه در سایه روی آوردن و تأسی به پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و اهل بیت علیهم‌السلام در ارتباط با وظایف دینی و احکام شریعت و سیراب شدن از دریای علم و معرفت ایشان، می‌توان به افق‌های روشن در تحکیم مبانی اعتقادی (نبوت و امامت) نیز دست یافت. لذا در آموزه‌های قرآنی و روایی از تقلید مذموم در مواردی همچون تقلید کورکورانه از آباء و اجداد و تقلید از جاهلان مورد نهی واقع شده است. از سوی دیگر، الگوگیری و تبعیت ممدوح در مواردی همچون اطاعت از خدا و فرامین قرآنی، اطاعت از پیامبران الهی و اولیای معصوم علیهم‌السلام و صاحبان خرد مورد تشویق و تأکید قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: تقلید، اتباع، اطاعت، انقیاد، أسوه

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: کلیات	۴
۱-۱. بیان مسئله و اهداف تحقیق	۵
۲-۱. اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن	۶
۳-۱. سؤالات تحقیق	۶
۴-۱. فرضیه‌های تحقیق	۷
۵-۱. روش تحقیق	۷
۶-۱. قلمرو تحقیق	۸
۷-۱. چارچوب و ساختار تحقیق	۸
۸-۱. کلیدواژه‌های تحقیق	۹
۹-۱. پیشینه بحث	۹
فصل دوم: معناشناسی و کاربرد واژه تقلید و مترادفات آن در قرآن	۱۰
۱-۲. مفهوم لغوی و اصطلاحی «تقلید» و مشتقات آن	۱۱
۱-۱-۲. مفهوم لغوی تقلید	۱۱
۲-۱-۲. مفهوم اصطلاحی تقلید در فقه	۱۲
۳-۱-۲. مشتقات (ق ل د)	۱۲
۲-۲. مفهوم لغوی و اصطلاحی «اتباع» و کاربرد قرآنی آن	۱۷
۱-۲-۲. مفهوم لغوی واژه اُتباع	۱۷
۲-۲-۲. مفهوم اصطلاحی و کاربرد اُتباع در قرآن	۱۸
۳-۲. مفهوم لغوی و اصطلاحی «اطاعت» و کاربرد قرآنی آن	۲۰
۱-۳-۲. طوع	۲۰
۲-۳-۲. مفهوم اصطلاحی اطاعت و کاربرد قرآنی آن	۲۱

۲۲	۴-۲. مفهوم لغوی و اصطلاحی «انقیاد»
۲۳	۵-۲. مفهوم لغوی و اصطلاحی «تعبد» و مشتقات آن
۲۳	۱-۵-۲. مفهوم لغوی تعبد
۲۳	۲-۵-۲. مفهوم اصطلاحی «تعبد» و «عبد» و کاربرد قرآنی آن
۲۶	۶-۲. مفهوم لغوی و اصطلاحی «اسوه»
۲۶	۱-۶-۲. مفهوم لغوی اسوه
۲۶	۲-۶-۲. مفهوم اصطلاحی اسوه و کاربرد قرآنی آن
۲۷	۷-۲. مفهوم لغوی و اصطلاحی «إقتداء» و کاربرد قرآنی آن
۲۹	فصل سوم: جایگاه، ضرورت و مشروعیت تقلید
۳۰	۱-۳. ضرورت و جایگاه تقلید
۳۰	۱-۱-۳. ضرورت تقلید
۳۴	۲-۱-۳. تقلید در اصطلاح علمی
۳۵	۳-۱-۳. تقلید و اجتهاد در مسائل دین
۳۹	۴-۱-۳. ضرورت تقلید در حوزه مسائل اجتماعی
۴۰	۵-۱-۳. اجتهاد و تقلید در اندیشه عالمان شیعه
۴۴	۲-۳. مشروعیت و جواز تقلید
۴۴	۱-۲-۳. دلایل نقلی جواز تقلید
۴۷	۲-۲-۳. دلایل عقلی جواز تقلید
۵۱	۳-۳. ضرورت تحقیق در مسائل اسلامی
۵۷	فصل چهارم: اقسام تقلید از منظر قرآن و روایات
۵۸	۱-۴. اقسام تقلید
۵۸	۱-۱-۴. تقلید مردود
۶۰	۲-۱-۴. تقلید مشروع یعنی پیروی عاقلانه و بصیرانه
۶۰	۳-۱-۴. ضرورت تفکیک تقلید پسندیده از تقلید مذموم و ناپسند
۶۲	۲-۴. بیان اقسام تقلید میان جاهل و عالم

۶۴	..... ۳-۴. تبعّد در تقلید
۶۶	..... فصل پنجم: مصادیق تقلید مذموم و ممدوح از منظر قرآن و روایات
۶۷	..... ۱-۵. مصادیق تقلید مذموم
۶۷	..... ۱-۱-۵. تبعیت کورکورانه از آرای باطل اجداد و پیشینیان
۷۸	..... ۲-۵. پیروی از گام‌های شیطان
۸۱	..... ۳-۵. تقلید جاهل از جاهل
۸۴	..... ۴-۵. تعلق به سنت‌ها و علایق قومی
۸۵	..... ۵-۵. بت‌پرستی و شرک تقلیدی
۸۷	..... ۶-۵. تقلید از علمای فاسد
۹۰	..... ۷-۵. پیروی از آرای باطل گذشتگان
۱۰۰	..... ۲-۵. مصادیق تقلید ممدوح
۱۰۰	..... ۱-۲-۵. اهداف تقلید ممدوح از دیدگاه اسلام
۱۰۲	..... ۲-۲-۵. معیارهای تقلید پسندیده
۱۰۵	..... ۳-۲-۵. معرفّی الگوهای کامل هدایتگری از دیدگاه قرآن و روایات
۱۰۶	..... ۱-۳-۲-۵. اطاعت از خدا و پیامبران الهی
۱۰۷	..... ۲-۳-۲-۵. اطاعت از رسول خدا ﷺ
۱۱۴	..... ۳-۳-۲-۵. اطاعت از ائمه معصومین علیهم السلام
۱۲۰	..... ۴-۳-۲-۵. پیروی از دستورات قرآن
۱۲۱	..... ۵-۳-۲-۵. تبعیت از والدین
۱۲۹	..... نتیجه‌گیری
۱۳۱	..... منابع و مأخذ
۱۳۸	..... چکیده انگلیسی

مقدمه

بر آگاهان به علوم دینی و مسائل شرعی پوشیده نیست که مسئله تقلید در رأس فروع دین قرار می‌گیرد و به منزله ریشه برای درخت پهناور و پر شاخ و برگ احکام و دستورات شرعی است. اهمیت مسئله تقلید و جایگاه ویژه آن، به حدی است که فقهای اسلامی آن را امّ المسائل فقهی می‌نامند.

از باب مثال تقلید به منزله ستون می‌ماند برای سقف یعنی در ذیل و ظلّ این مسئله است که سفره فقه و احکام گسترده می‌گردد و مکلفین بر گرداگرد آن جمع می‌شوند. و با تبیین و تشریح و پذیرش این موضوع است که شخص مکلف عملاً وارد عرصه تکلیف می‌شود و خود را موظف به یادگیری و به کارگیری احکام شرعی می‌داند. تقلید و تخصص در جوامع بشری امری ضروری و مسلم است و نوعی مبادله معلومات و ارزش‌های انسانی می‌باشد تا انسان‌ها از استعدادهای مختلف و نبوغ و معلومات یکدیگر استفاده نمایند. رجوع جاهل در هر باب به عالم کارشناس، یک امر فطری و طبیعی است و بدون آن نظام جامعه مختل می‌گردد. همچنین رجوع به فقهای دین در به‌دست آوردن احکام و وظیفه شرعی نیز از این قاعده مستثنی نیست؛ بنابراین تقلید برای آنان که توانایی بر اجتهاد و استنباط ندارند، راهی است برای به‌دست آوردن تکلیف، و روشن است که حرکتی کور نیست، بلکه آگاهانه و حساب‌شده و براساس اعتماد بر دانش صاحب‌نظر است.

تقلید دارای دو بُعد متباین سلبی و ایجابی است و به عبارت دیگر دو مفهوم مقبول و مذموم دارد که مفهوم مردود آن، عبارت است از پیروی کورکورانه و بی پایه از فرد یا گروه یا مکتبی، اعم از دینی و غیردینی، بدون اینکه این اتباع و دنباله روی براساس تعقل و اندیشه صحیح استوار باشد. اما تقلید به مفهوم مقبول و مطلوبش عبارت است از «مراجعة افراد غیروارد در مسائل تخصصی به افراد متخصص»، و به عبارت کوتاه تر «رجوع جاهل به عالم». بدیهی است که تقلید به این معنا از ضروریات زندگی اجتماعی بشر است که بدون آن نظام حیاتی انسان‌ها از هم خواهد پاشید.

آیات قرآن بر اطاعت مؤمنان از دستورات خداوند، آیات نورانی قرآن، سیره رسول اکرم ﷺ به عنوان اسوه حسنه و مرجع رفع اختلاف پس از خداوند و تبعیت از اولی الامر یعنی اهل بیت پیامبر ﷺ سفارش و تأکید فراوان نموده است.

در روایات تفسیری و تبیینی نیز به تاسی از رسول خدا ﷺ و اهل بیت ایشان در جهت فهم کامل و عمیق آیات قرآن و واسطه شناخت خدا و حق و هدایت اشاره شده است؛ چنان‌که روایت شده که حضرت علی علیه السلام فرمود: «خاندان پیامبر ﷺ مایه حیات دانش، و نابودی جهل‌اند، بردباری‌شان شما را از دانش آنها خبر می‌دهد، و ظاهرشان از صفای باطن، و سکوتشان از حکمت‌های گفتارشان باخبر می‌سازد؛ هرگز با حق مخالفت نکردند و در آن اختلاف ندارند. آنان ستون‌های استوار اسلام، و پناهگاه مردم می‌باشند. حق به وسیله آنها به جایگاه خویش بازگشت و باطل از جای خویش رانده و نابود، و زبان باطل از ریشه کنده شد. اهل بیت پیامبر ﷺ دین را چنان که سزاوار بود، دانستند و آموختند و بدان عمل کردند.»^۱

بنابراین اهمیت و جایگاه تقلید نه تنها در مسائل فقهی و استنباط‌های شرعی و تکلیفی نمود دارد بلکه ریشه در مسائل عمده اعتقادی مسلمانان و شیعیان (یعنی نبوت و امامت) دارد.

پایان نامه حاضر تحت عنوان «بررسی جایگاه تقلید از منظر قرآن و روایت» با استفاده از آیات قرآن کریم و بهره‌گیری از سخنان گهربار معصومین علیهم السلام سعی در تبیین و وضوح مسئله تقلید و

---

۱. ترجمه دشتی، نهج البلاغه، خطبه ۲۳۹، ص ۳۳۸

معرفی مصادیق تقلید مذموم و تقلید ممدوح دارد. در حقیقت خوشه‌چینی از خرمن معارف گران‌قدر به قدر وسع و استطاعت شخصی بوده است. به امید آنکه مورد قبول حق واقع شده و مورد استفاده مخاطبان گرامی و تشنگان حقیقت قرار گیرد، و ذخیره‌ای برای روز جزای این بنده حقیر باشد.

والحمد لله اولاً و آخراً

فاطمه گودرزی

پاییز ۱۳۸۹

فصل اول

کلیات

۱-۱. بیان مسئله و اهداف تحقیق

انسان در همهٔ گزینش‌های خویش و برای رسیدن به مقصود، باید از آگاهی لازم برخوردار گردد و با کسب علم و معرفت و تحقیق و بررسی، راه و رسم زندگی فردی، اجتماعی، دنیوی و اخروی خویش را مشخص سازد، و چون استعدادها، توانایی‌ها و آگاهی‌های او محدود است و نمی‌تواند در همهٔ رشته‌ها و فنون لازم، تخصص کافی به دست آورد، ناچار است از نظرات دیگران پیروی کند. بنابراین برای تکامل فرد و جامعه و سامان گرفتن نظام رفتاری و اعتقادی انسان، تقلید ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. در پرتو تقلید و پیروی از متخصصان و عالمان از هر فن و علمی، در جامعهٔ انسانی و اسلامی، قانون و حق حاکم می‌گردد و بی‌نظمی و هرج و مرج طلبی از جامعه رخت می‌بندد، و هر کس در فن و تخصصی که به او مربوط نیست دخالت و اظهارنظر نمی‌کند با توجه به این مهم قرآن می‌فرماید:

﴿... فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾^۱

حال با توجه به اینکه انسان بسیاری از آگاهی‌ها و رفتارهای خود را از طریق تقلید فرا می‌گیرد، وجود الگوی شایسته بهترین راه برای کسب آموزه‌های رفتاری و علمی به شمار می‌رود. بدیهی است در سایه تبعیت از این الگوهای متعالی و شایستهٔ افق‌های بلند، حیات مادی و معنوی فراروی ما گشوده می‌شود و به‌سان خورشیدی فروزان، روشنگر راه کسانی می‌شوند که در طریق سعادت و تکامل گام برمی‌دارند. لذا در این پایان‌نامه به مفهوم تقلید و واژگان مرتبط، جایگاه تقلید در اسلام، دلایل عقلی و نقلی تقلید، و بررسی عمده‌ترین مصادیق تقلید مذموم و ممدوح از

منظر قرآن و روایات می‌پردازیم.

به امید اینکه کتابت این اثر مرضی خداوند و حضرت ولی عصر(عج) و مقبول جویندگان و تشنگان معارف دینی قرار گیرد.

۱-۲. اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن

تردیدی نیست که فرهنگ اسلامی، غنی‌ترین و مقدس‌ترین فرهنگ بشری در همه اعصار می‌باشد و اسلام دین جهانی و ازلی و ابدی است؛ زیرا بر پایه کتاب آسمانی قرآن و سنت و سیره پیامبر اکرم ﷺ و آداب و روش ائمه معصومین علیهم‌السلام پی‌ریزی شده و بنا گردیده است و برترین دین در بین ادیان الهی بوده و تنها دین برحق است و آینده جهان بشریت از آن اسلام می‌باشد و انسان‌ها در مسیر تکاملی خود به آنجا خواهند رسید که در برابر اسلام تسلیم شوند و سر تعظیم فرود آورند (الاسلام یعلو و لا یعلیٰ علیه)؛ و می‌دانیم که اسلام متعالی که عالی‌تر از آن دینی نیست، با فرهنگ غنی خود زنده و پویاست. لذا این تحقیق برآن است که به تبیین یکی از معارف کلیدی و بنیادین شریعت اسلام تحت عنوان «بررسی تقلید و جایگاه آن در قرآن و روایت» پردازد، تا در سایه آگاهی از مفهوم تقلید، جایگاه تحقیق و تقلید، و معیار تقلید مطلوب، بتوان با بهره‌گیری از الگوهای کامل در هدایت‌پذیری در راه اطاعت خدا و رسول صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ائمه علیهم‌السلام گام برداشت.

۱-۳. سؤالات تحقیق

عمده‌ترین سؤالاتی که در این مجموعه مورد بررسی قرار گرفته عبارت‌اند از:

۱. مفهوم حقیقی تقلید و واژگان مرتبط با آن در کاربرد قرآنی و روایی چیست؟
۲. آیا در تعلیم اسلامی تأکید بر تحقیق مطرح است یا تقلید و متابعت؟
۳. آیا اسلام فقط توجه به «امر تقلید» دارد یا برای «تعقل» هم جایگاهی قایل است؟
۴. ارزش علم و معرفت از دیدگاه اسلام چگونه است؟

۵. ملاک‌های تقلید ممدوح از دیدگاه اسلام چیست؟
۶. تقلید در کجا می‌تواند کارگشا باشد و در کدام بخش‌ها جایز به تقلید هستیم؟
۷. پیامدهای منفی تقلید کورکورانه از نیاکان چیست؟
۸. مصادیق تقلید مذموم در قرآن و روایات کدام موارد است؟
۹. مصادیق و الگوهای کامل هدایت‌پذیری (تقلید ممدوح) از منظر قرآن و روایات کدام موارد است؟

۴-۱. فرضیه‌های تحقیق

- فرضیه‌های تحقیق حاضر را می‌توان به شکل زیر خلاصه کرد:
۱. تقلید در آیات قرآن در مواردی نهی شده است و آن زمانی است که کفار در برابر دعوت پیامبر ﷺ به اطاعت از آیات الهی، از دعوت او اجتناب کرده و به اعتقادات باطل و جاهلانۀ پدران خود تمسک می‌کردند. لذا قرآن آنان را از تقلید کورکورانه و بدون دلیل و آگاهی و از روی تعصب جاهلی یا براساس توجیهاست سست و بی‌اساس نهی می‌کند.
  ۲. هر مسلمانی باید از روی علم تکلیف خود را بیابد و پس از یقین به حکم به آن عمل کند. (با مراجعه به اهل خبره که آگاهی و دلیل و حجّت در امور شرعی دارند).
  ۳. مقلد برای تقلید در فروع دین دلیل و حجّت دارد و می‌تواند این کار را انجام دهد لیکن در اصول دین چنین دلیل و اجازه‌ای را ندارد.
  ۴. در آموزه‌های قرآنی و روایی می‌توان به ملاک تقلید و تبعیت مطلوب دست یافت.
  ۵. مصادیق اکمل تبعیت و تقلید مذموم و همچنین مصادیق اکمل تبعیت و الگوپذیری کامل در قرآن و روایات، آمده است.

۵-۱. روش تحقیق

شیوه کار در این تحقیق همانند دیگر پژوهش‌های مرتبط با رشته‌های علوم انسانی، با گرایش

الهیات و علوم قرآن و حدیث، روش کتابخانه‌ای و مبتنی بر مطالعه، تحقیق، گردآوری مطالب، و نهایتاً تجزیه و تحلیل و خلاصه‌نویسی آنها به منظور مستند نمودن عنوان پایان‌نامه به وسیله آیات و روایات معصومین علیهم‌السلام می‌باشد.

۱-۶. قلمرو تحقیق

چنان‌که در طول تحقیق ملاحظه خواهید نمود، به بررسی حقیقت تقلید و جایگاه و ضرورت آن پرداخته شده و ماهیت و جایگاه آن در نزد عقل و فطرت بیان شده است، و سپس مسئله دعوت قرآن به تقلید از هدایت یافتگان، پرهیز از تبعیت منحرفان، ضرورت تفکیک تقلید پسندیده از تقلید مذموم و همچنین تاسی و تبعیت از معصومین علیهم‌السلام، مطابق تفاسیر معتبر ذیل آیات مربوطه قرآنی و نیز بهره‌گیری از کتب روایی معتبر شیعی مورد بحث قرار گرفته است.

۱-۷. چارچوب و ساختار تحقیق

این پایان‌نامه در قالب پنج فصل تنظیم و تدوین شده است:
در فصل اول کلیات بحث مطرح شده است.
فصل دوم به معناسازی واژه تقلید و واژگان مترادف آن و کاربرد آنها در قرآن پرداخته است.
فصل سوم به ضرورت و مشروعیت تقلید، ذکر دلایل عقلی و نقلی تقلید، و بررسی اهمیت و جایگاه متمایز تقلید و تحقیق، ذکر اجمالی دیدگاه اصولیین و اخباریین در این زمینه می‌پردازد.
فصل چهارم اقسام تقلید از منظر قرآن و روایت، ضرورت تفکیک تقلید پسندیده از تقلید مذموم و تبیین تعبدپذیری در تقلید راه مورد بحث قرار می‌دهد.
فصل پنجم مختص به ذکر مصادیق تقلید مذموم و ممدوح مطابق آیات قرآن و تفاسیر معتبر و کتب روایی شیعی می‌باشد.

۸-۱. کلیدواژه‌های تحقیق

تقلید، اتباع، اطاعت، انقیاد، اسوه

۹-۱. پیشینه بحث

پس از بررسی در کتابخانه‌های معتبر، موضوعی مشابه با عنوان پایان‌نامه مذکور یافت نشد؛ گرچه در کتب فقهی و اصولی تحت عنوان «اجتهاد و تقلید» به برخی مباحث مقدماتی و ضروری در باب مشروعیت و جایگاه تقلید و اجتهاد و شرایط مقلد و مقلد اشاراتی شده است که در پایان‌نامه مذکور نیز به ضرورت از آنها استفاده شده است؛ چنان‌که استاد الفقهاء شیخ مرتضی انصاری (ره) نیز رساله‌ای در موضوع اجتهاد و تقلید دارند. عروة الوثقی فقیه شهیر، سید محمد کاظم یزدی و برخی کتب فقهی دیگر نیز با مسائل اجتهاد و تقلید آغاز می‌شود. همچنین در ذیل تفاسیر آیات مربوط به تبعیت و اطاعت ممدوح و مذموم، به صورت پراکنده در تفاسیر شیعی مطالبی یافت می‌شود؛ با این وجود در هیچ کتاب یا پایان‌نامه یا مقاله‌ای به‌طور مستقل و منسجم موضوع مورد نظر مورد بررسی قرار نگرفته است.

فصل دوم

معناشناسی و کاربرد واژه تقلید

و مترادفات آن در قرآن